

EFEKTIVNOST CHOVU MASNÉHO SKOTU

THE EFFICIENCY OF BEEF CATTLE PRODUCTION

Zdeňka Kroupová, Michal Malý

Anotace:

Příspěvek je zaměřen na analýzu ekonomické efektivnosti v chovu masného skotu, přičemž součástí této analýzy je zhodnocení vlivu dotací na ziskovost odvětví v rámci jednotlivých výrobních oblastí. Příspěvek byl vypracován jako součást grantu IGA 11110/1312/11/3105.

Klíčová slova:

Efektivnost, dotační systém, hranice nulové rentability, masný skot

Abstract:

The paper is in the first place headed at the analysis of economical efficiency in beef cattle breeding then at the evaluation of the payment scheme determination of the profit margin ratio in different production areas. The contribution arose in frame of solution of IGA 11110/1312/11/3105.

Key words:

Efficiency, payment scheme, break-even point, beef cattle

ÚVOD

Chov krav bez tržní produkce mléka a výkrm jatečných zvířat jsou odvětví, která významným způsobem ovlivňují ekonomiku zemědělských podniků zaměřených na masnou produkci a do značné míry jsou v současnosti ovlivňovány dotačním systémem jednotného trhu EU. Zároveň se chov skotu vyznačuje úzkou vazbou na zemědělskou půdu. Jedná se především o vztahy při výrobě a zajištění krmiv, udržování úrodnosti půdy statkovými hnojivy, vliv na osevní postupy a samozřejmě s ohledem na vývoj Společné zemědělské politiky se stále častěji zvyšuje význam skotu pro ekologické využívání TTP, údržbu krajiny a rozvoj oblastí se ztíženými podmínkami (LFA oblasti). Současně je směřováno na podporu chovu masného skotu celá řada dotačních prostředků, které mají za úkol především zatraktivnit produkci a nabídnout ji jako vhodnou alternativu pro zemědělské podniky.

CÍL

Cílem tohoto příspěvku je analýza a komparace ekonomické a technologické efektivnosti v chovu masného skotu v České republice při působení různých intenzifikačních faktorů, odlišných technologiích chovu a při současném působení vybraných dotačních titulů. Detailní analýza je zaměřena na dvě kategorie zemědělských podniků odlišených dle způsobu ustájení při výkrmu jatečných zvířat a tři úrovně užitkovosti dle dosahovaných denních přírůstků, to v porovnání s vlivem dotačních titulů v rámci TOP UP, HRDP a LFA oblastí.

METODIKA

Pro splnění cíle práce je zvolena metodika, která vychází z analytických a komparačních přístupů a využívá především ekonomické ukazatele hodnocení ekonomické efektivnosti. V samotné práci je pak pro své vhodné vlastnosti využívána především metoda kalkulací nákladů pro chov a výkrm skotu a předběžná kalkulace příjmů z dotačních titulů. V práci jsou

využity poznatky a závěry z regresní a korelační analýzy provedené nad rámec předkládané práce ovšem prováděné v rámci již zmiňovaného grantu IGA. V neposlední řadě jsou zde využity metody statistických analýz v rámci šetření FADN. Podkladová data pro výpočet ekonomických ukazatelů pocházejí z údajů šetřených v rámci Normativů zemědělských výrobních technologií a šetření FADN⁴⁴.

VÝSLEDKY A DISKUZE

Vzhledem k naplnění zvoleného cíle práce byly v rámci výše uvedených šetření namodelovány dva fiktivní podniky lišící se především způsobem hospodaření a technologií chovu. Oba podniky se zabývají výkrmem 300 ks masného skotu, bez chovu KBTPM a při různé úrovni užitkovosti. Užitkovost „S“ je na úrovni standardní užitkovosti, která je průměrem ČR. Užitkovost „V“ je na vyšší úrovni, kterou je možno dosáhnout běžnými chovatelskými prostředky při dodržení běžných zootechnických požadavků. A konečně úroveň vysoké, intenzivní užitkovosti „I“ odpovídá hladině, kterou lze dosáhnout moderními technologiemi při využití velmi kvalitního plemenného materiálu. Podniky se dále liší ve způsobu ustájení, přičemž podnik „A“ využívá celoroštové kotcové ustájení s kontinuálním zástavem a podnik „B“ volné stelivové ustájení v kombinaci s volnou pastvou na pastvinách a jednorázovým zástavem. Z důvodu rozdílného způsobu chovu byly také oba podniky situovány do odlišných geografických prostředí. Podnik „A“ je fiktivně umístěn do typické produkční oblasti, kde je skot celoročně umístěn ve stájích a podnik „B“, který je situován do podhorské oblasti, využívá pastviny k chovu a tyto pastviny jsou zařazeny do dotačních titulů. Z tohoto hlediska se liší i dotační příjmy obou podniků. Podnik „A“ čerpá finanční prostředky pouze v rámci národních doplňkových plateb ve výši 2006,6 Kč/DJ. Podnik „B“ využívá stejného titulu, ale navíc ještě čerpá prostředky v rámci HRDP opatření „Ošetřování travních porostů – pastvin“ ve výši 2890 Kč/ha a záměrně byl rovněž zařazen i do znevýhodněné oblasti kategorie LFA – O (ostatní specifické oblasti), kde je poskytována kompenzace ve výši 3320 Kč/ha. Současně je ovšem tento podnik nucen provádět i údržbu těchto porostů dle daných požadavků. Dotace na hektar obhospodařované půdy (SAPS) nejsou v této práci započítány, stejně jako nejsou kalkulovány další možné podnikové činnosti.

Po provedené nákladové kalkulaci a vyčíslení některých vybraných ekonomických ukazatelů je možné celkové výsledky shrnout do následujících tabulek č.1 (Podnik „A“) a č.2 (Podnik B)⁴⁵.

Tab. 1 – Výkrm skotu – celoroštová kotcová stáj

A		"S" Průměrná užitkovost	"V" Vyšší užitkovost	"I" Intenzivní užitkovost
	Ukazatel			
Bez zohlednění dotací	Zisk/ztráta [Kč/ks/KD]	3,31	4,71	6,29
	Zisk/ztráta [Kč/stádo/KD]	868,51	1267,35	1713,11
	Zisk/ztráta [Kč/stádo/rok]	317005,27	462584,36	625286,37
	Nákladová rentabilita [%]	7,63%	9,09%	9,13%
Se zohledněním dotací TOP- UP	Zisk/ztráta [Kč/ks/KD]	6,89	8,27	9,87
	Zisk/ztráta [Kč/stádo/KD]	1848,99	2247,84	2693,60
	Zisk/ztráta [Kč/stádo/rok]	674882,38	820461,47	983163,48
	Nákladová rentabilita [%]	16,25%	16,11%	14,35%
	Dotační účinnost [%]	53,03%	43,62%	36,40%

⁴⁴ Viz. seznam literatury

⁴⁵ V práci jsou z důvodu úspory místa uvedeny pouze závěrečné hodnoty porovnávaných ukazatelů. Kompletní rozpracování a podrobné výsledky jsou součástí grantu IGA (11110/1312/11/3105).

Dle výše uvedené tabulky č. 1 přináší výkrm skotu ustájeného v celoroškové kotcové stáji kladný výsledek hospodaření ve všech uvažovaných typech užitkovosti.

Bez zohlednění dotací je dosaženo nejvyšší hodnoty zisku při intenzivní užitkovosti. V tomto případě dosahuje roční zisk hodnoty 625 286 Kč, což je až o 97% více než v případě užitkovosti průměrné. Je to dáno jednak vyšší realizační cenou, která v tomto typu užitkovosti dosahuje hodnoty 52 Kč za kg živé hmotnosti, tj. o 20% více než v případě užitkovosti průměrné, o 18% vyšší hmotností na konci výkrmu, tj. 650 kg, a v neposlední řadě relativní změnou výše nákladů, jenž oproti průměrné užitkovosti vzrostly o 71% v případě nákladů variabilních a o 6% v případě nákladů fixních.

Při porovnání efektivnosti jednotlivých typů užitkovosti za pomoci nákladové rentability dosahuje nejlepších výsledků opět intenzivní typ chovu. Nákladová rentabilita je však v uvedeném případě vyšší jen o 0,04% ve srovnání s užitkovostí průměrnou. Je to dáno rychlejším růstem nákladů než je růst tržeb. Zintenzivněním výkrmu vzrostou variabilní náklady o 37,5%, fixní náklady o 4,2%, zatímco změna tržeb je jen na úrovni 34,5%.

Zahrnutím dotací TOP-UP zůstává z pohledu výše zisku nejvýhodnější intenzivní užitkovost, ovšem náklady v ní vynaložené nejsou tak efektivně přeměněny na zisk, jako ve zbylých dvou typech výkrmu. Tento výsledek je však způsoben 53% podílem dotací v celkovém zisku.

Výkrm skotu při ustájení v celoroškové kotcové stáji je nezávislý na výši dotací. S kladným výsledkem lze hospodařit ve všech typech užitkovosti. Dotace tak slouží zejména k růstu příjmu zemědělských producentů a nejefektivnější využití má ve výkrmu s průměrnou užitkovostí.

Tab. 2 – Výkrm skotu – volná stelivová stáj

	Ukazatel	"S" Průměrná užitkovost	"V" Vyšší užitkovost	"I" Intenzivní užitkovost
Bez zohlednění dotací	Z/Z (Kč/KD/kus)	2,08	3,62	4,44
	Z/Z (Kč/KD/stádo)	619,03	1074,62	1319,67
	Z/Z (Kč/stádo/rok)	225946,99	392237,14	481679,55
	Nákladová rentabilita (%)	5,58%	8,08%	7,60%
S zohledněním dotací	TOP UP (Kč)	357174,8		
	Pastviny (Kč)	1716660		
	LFA "O" (Kč)	1972080		
	Náklady na ošetřování pastvin FADN	1123254		
	Náklady na ošetřování pastvin FC	891000	1485000	1603800
	Potencionální zisk se zahrnutím TOP UP	583121,79	749411,94	838854,35
	Nákladová rentabilita	14,39%	15,43%	13,23%
	Dotační účinnost	61,25%	47,66%	42,58%
	Potencionální Z/Z se zahrnutím všech dotací s náklady FADN	3148607,79	3314897,94	3404340,35
	Nákladová rentabilita	60,84%	55,44%	45,61%
	Dotační účinnost	128,50%	122,05%	118,85%
	Potencionální zisk se zahrnutím všech dotací s náklady FC	3380861,79	2953151,94	2923794,35
	Nákladová rentabilita	68,39%	46,58%	36,80%
	Dotační účinnost	119,67%	137,00%	138,38%

Tabulka č. 2 znázorňuje výsledky podniku „B“, který využívá volné stelivové ustájení v kombinaci s volnou pastvou v sezónním období. Zároveň pro možnou komparaci výsledků opět uvádí hodnoty pro různé úrovně intenzity výkrmu a s i bez ohledu na čerpané dotace.

Celkové výsledky uvedeného podniku lze charakterizovat následovně. Bez zohlednění vlivu dotací dosahuje podnik největšího absolutního zisku z výkrmu masného skotu při intenzivním způsobu výkrmu a to ve výši 481 680 Kč. Z hlediska nákladové rentability se ovšem jako vhodnější jeví vyšší užitkovost „V“, která přináší o 0,48% lepší zhodnocení nákladů. Při zohlednění vlivu dotací na hospodářský výsledek se ovšem situace podniku B radikálně mění. Výše dotací byla odvozena na základě jednotlivých sazeb, počtu hospodářských zvířat, jejich stáří a příslušného zatížení ve výši 0,5 DJ/ha TP. V tomto smyslu je třeba dále zmínit odlišné přístupy k vyjádření nákladů podniku. Základní kalkulace nákladů byla již provedena při výpočtu hospodářského výsledku bez vlivu dotací, ale zde navíc přistupují náklady na ošetření travních porostů, neboť se podnik po přihlášení k některým dotačním programům zavazuje provádět nařízenou údržbu. Výše těchto nákladů se liší podle použitého zdroje pro jejich stanovení a zároveň je nutné kalkulovat pouze náklady na údržbu pastvin, jelikož část nákladů na pastevní způsob hospodaření je již zahrnuta v nákladech na výkrm skotu.

Z tohoto hlediska je možné přistupovat k hodnocení efektivnosti na třech úrovních. Při zahrnutí dotací pouze v rámci TOP-UP bez ohledu na náklady spojené s údržbou travních porostů, dosahuje daný podnik největšího absolutního zisku z výkrmu skotu ve výši 838 854 Kč/rok při intenzivní užitkovosti „I“, ale z pohledu nákladové rentability je tento způsob nejméně efektivním, jelikož nejlepších výsledků je dosahováno pouze při vyšší užitkovosti „V“. Z hlediska dotační účinnosti se jako nejefektivnější jeví průměrná užitkovost „S“, která se vyznačuje nejmenší intenzitou. Při zahrnutí prostředků ze všech dalších kalkulovaných dotačních programů, ale rovněž při zahrnutí nákladů na údržbu pastvin, jejichž výše je stejná pro všechny úrovně užitkovosti a jejímž zdrojem je šetření FADN se opět ukazuje jako nejvýhodnější z hlediska maximálního objemu zisku varianta intenzivního výkrmu. Nicméně se již velmi výrazně redukuje rozdíl mezi hodnotami a z hlediska nákladové rentability a dotační účinnosti je nejefektivnějším způsobem varianta pouze průměrné užitkovosti „S“. V poslední posuzované variantě, kdy jsou zohledněny všechny dotační tituly a zároveň je započtena dynamickým způsobem nákladová náročnost při údržbě travních porostů, tak největšího absolutního zisku ve výši 3 380 861 Kč/rok je dosahováno při průměrné užitkovosti a zde je také nejlepší zhodnocení nákladů. Dotační účinnost je nejvyšší při intenzivním způsobu hospodaření. Z výše uvedeného je možné určitou komparací vyvodit následující souhrnné závěry.

ZÁVĚR

Výkrm jatečného skotu z hlediska nákladovosti i ziskovosti produkce je prokazatelně ovlivňován zvolenou technologií chovu. Odchytky ročního zisku v uvažovaných dvou druzích ustájení bez zohlednění dotací se pohybují v rozmezí 70 000 Kč – 140 000 Kč ve prospěch celoročního kotcového ustájení. Tento způsob ustájení se jeví rovněž jako ekonomicky efektivnější z pohledu maximalizace zisku i nákladové rentability.

Vedle technologie chovu byl prokázán také významný vliv úrovně užitkovosti na celkovou ekonomickou úspěšnost výkrmu jatečného skotu. V případě kotcového ustájení je ekonomicky nejvýhodnější variantou intenzivní užitkovost s využitím kvalitního plemenného materiálu i moderních technologií chovu. Naopak ve výkrmu skotu ve volném stelivovém ustájení v kombinaci s volnou pastvou na pastvinách je dosahována nejvyšší ziskovost při užitkovosti vyšší, jenž je dosažitelná běžnými chovatelskými postupy při dodržení obvyklých zootechnických požadavků.

Výše uvedené závěry jsou platné i při zahrnutí dotací poskytovaných v rámci národních doplňkových plateb. Pokud však budou uvažovány i dotace poskytované na ošetřování

travních porostů v rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova a na podporu znevýhodněných oblastí, stává se produkce v modelovém podniku B relativně ziskovější. Uvažované dotační platby se zde více jak 100% podílejí na celkovém zisku plynoucím z produkce jatečného skotu, a tak významným způsobem přispívají k celkové ziskovosti zemědělských producentů. V závěru je také možno konstatovat, že geografické umístění podniků odpovídá předpokladům, jelikož podnik „A“ dosahoval bez zohlednění dotací lepších ekonomických výsledků jak absolutně tak z hlediska ukazatelů efektivity a tudíž se dá předpokládat, že daný podnik by byl umístěn v typické produkční oblasti. Naopak podnik „B“ se jeví jako typický podnik podhorské oblasti, který dosahuje horších absolutních ekonomických výsledků, a tudíž se potvrzuje oprávněnost na kompenzace ve formě dalších dotačních prostředků, chceme-li při zachování podmínek hospodářské soutěže založené na konkurenceschopnosti podniků udržet podniky i v znevýhodněných oblastech.

LITERATURA

- 1) Kavka M. a kolektiv: Normativy zemědělských výrobních technologií, ÚZPI Praha, Praha, 2006, ISBN 80-7271-164-4
- 2) Sine: <http://www.szif.cz/irj/portal>
- 3) Sine: <http://www.vuze.cz/CZ/>

KONTAKT

Ing. Zdeňka Kroupová, KZE – PEF, +420224382303, kroupovaz@pef.czu.cz; Ing. Michal Malý, KZE – PEF, +420224382052, maly@pef.czu.cz